

evangelické církve. Spíše oslabovala Jednotu nová situace, jak se nyní vytvářela *vnitřním vzestupem církve české* při dobrém řádu, a vlastně již spojením Bratří s evangelíky. Bylo vždy patrnější, že evangelická církev dorůstá vyšší úrovně. Bohoslovecky nebylo valného rozdílu mezi ní a Bratřími. Obojí kazatelé se hlásili k téže konfesi, čtli touž zahraniční protestantskou literaturu a jejich kázání se k sobě blížila. Sbližoval se i duchovní zpěv. Pražský kancionál podobojí [1620], užíváný i na západní Moravě, měl většinu písní společných s Bratřími a přijal Strejcův žaltář. Nejen při kapli Betlémské, ale i na venkově převzali někteří bratrští kněží na žádost příslušných patronů správu evangelických farností. Dálo se tak již dříve, hned po roce 1575, ale Úzké radě se po učiněných zkušenostech — patrně i pod dojmem podobných neúspěchů v Polsku — nezdálo žádoucí takovým žádostem vyhověvat. Páni hledají přitom svých věcí [pravilo se, že bratrský kněz je méně náročný než podobojí], a „při lidu tom málo se co vzdělá a služebníkům při takových bytí s větší jest škodou nežli s užitekem“ [1591; D 245 n.]. Nyní převládl opačný náhled. Nutně se tak stíral rozdíl mezi knězi bratrskými a evangelickými, když Bratří v takových případech oblékali komže a brali desátky, připodobňující se i zevně spíše evangelíkům než naopak. Ostatně zvyšovalo se i společenství víry mezi obojími, když také nebratrská šlechta začala hojněji vyhledávat kalvínské školy a cestovat do oblasti západní reformace. Tu přijímala do značné míry kalvinismus, jako mladí páni Smiřičtí, dědici velikých panství českých, za přátelského vlivu Budovcova. Přehrada mezi oběma církvemi — či již jen mezi oběma součástmi téže církve — se snižovala.

Na Moravě se před r. 1600 po starších pokusech organizovala evangelická církev v děkanátech podle krajů či podkrají. Jedny, hlavně na severní a východní Moravě, měly ráz luterský podle Formule svornosti, jiné melanchthonovský. V prvním případě docházelo k napětí vůči Bratřím; sem patrně náleží akce tovačovského kněze Kryštofa [výše 291]. Na luterské straně byli věrní vyznavači jako klasický skladatel duchovních písní a později vydavatel kancionálu „Cithary sanctorum“ Jiří Třanovský [Tra-

noscus], 1592—1637, jedno z nejdražších jmen luterského Slovenska, kam přenesl svou činnost jako vyhnanec po bělohorské katastrofě, hodný srovnání s Paulem Gerhardtem — konfesiálně ostatně neméně nesmiřitelným. Děkanáty s převahou filipistického směru se klonily k České konfesi a stály o bližší vztah k Jednotě bratrské za předpokladů proti minulým desetiletím změněných, takže se Bratří k těmto pokusům nestavěli tak nepřátelsky jako dříve. Kolem r. 1615 došlo k pokusu o „synkretismus“ mezi oběma církvemi, který výrazní luteráni určitě odmítali; na západní Moravě bylo v něm však pokračováno patrně zásluhou Karla z Žerotína a jeho evangelické choti Kateřiny z Valdštejna, paní Třebíče, i jejího kazatele a děkana tamního podkrají Jakuba Petrozelína.

A podle svědectví, zejména z Moravy zachovaných, byla Jednota již od konce 16. století *na ústupu*. Při téměř učením ve sborech bratrských a v kostelích evangelických odlišovaly Jednotu téměř jen její řády a mravní požadavky. Lidí, kteří by tyto přednosti oceňovali tak, aby na sebe brali zvýšené závazky, které Jednota od svých údů požadovala, ubývalo. Přístupy ustávaly. Ostatně i mravní požadavky byly snižovány, aby byl zastaven odliv méně horlivých údů. V Jednotě, která se vždy oživovala horlivostí členů nově získaných, trvali již jen ti, kdo se v ní zrodili. A i je držela v Jednotě v nejjedncm případě jen tradiční zbožnost po otcích. Řády od starších dob platné se mdle zachovávaly. Jednota jalovala podle úsudku svých vlastních kritických členů tak, že by bez tlaku nepřátel „sama tak tiše zmizeti a jako dohořelá svíčka zhasnouti musela“ [Komenský, Otázky některé o Jednotě, r. 1631]. Pokles jevil se zevně i malostí mnoha sborů o několika desítkách duší, z nichž jen hrstka se sešla k bohoslužbám. Tento stav zarážel i bratrské kněze. Několik mladých kněží moravských podalo r. 1619 Starším memorandum, v němž doporučili *spojení* s církví evangelickou, aby bylo ukončeno zbytečné tříštění a ne hospodárnost vynaložené práce. Spojení včasné, dokud Jednota má ještě tolik sborů a kněží i řádu a kázně, aby mohla evangelické církvi přispět skutečným duchovním přínosem.

Týmž směrem se vlastně nesla také literární činnost bratr-